

EKFRÄMJANDETS EXKURSION 1985

Bengt Stenerås

Exkursjon

Årets exkursjon hölls som vanligt dels samma dag som årsmötet och dels dagen efter årsmötet. Exkursionsvärd var skogsvårdsstyrelsen i Kalmar län under ledning av länsjägmästare Alvar Öhlén och hans medhjälpare skogsvårdschef Erik Jonsson och jägmästare Lars Dahlén, vilka i sin tur hade engagerat Strömsrums AB, Blomstermåla Fanér AB, Domänverket, Kalmar revir och AB Gustav Kähr i Nybro som "underexkursionsvärdar".

Inledning

Dag 1 torsdagen 12 september e m

Exkursjonen som samlat rekordstort antal deltagare — fler än fjolårets jubileumsexkursjon — öppnades i strålände väder på gårdsplanen framför det anrika träslottet på Strömsrums gods av Ekfrämjandets ordförande varefter länsjägmästaren hälsade välkommen till länet och påminde om att Kalmar län har det största ekvirkesförrådet i landet. Strömsrums ägare, friherre Christopher Rappe, föredrog sedan glimtar från godsets geologiska och skogliga historia, innan det var dags för avfärd ut i skogen till exkursionspunkt 1.

Strömsrum 1

Exkursionspunkt 1 (Strömsrum — Norreskog)

95-årigt ekbestånd med underväxt av gran. Totalålder: 95 år. Höjd: 24 m. Ståndorstindex: Ek 24. Virkesförråd: 250 m³ sk/ha. Stamantal: 230 st/ha. Medeldiam: 34 cm.

Beståndet, vars uppkomstsätt var okänt (möjligen självföryngring) hade gallrats under kriget och sedan fått stå orört till 1976 då en genomhuggning gjordes, karak-

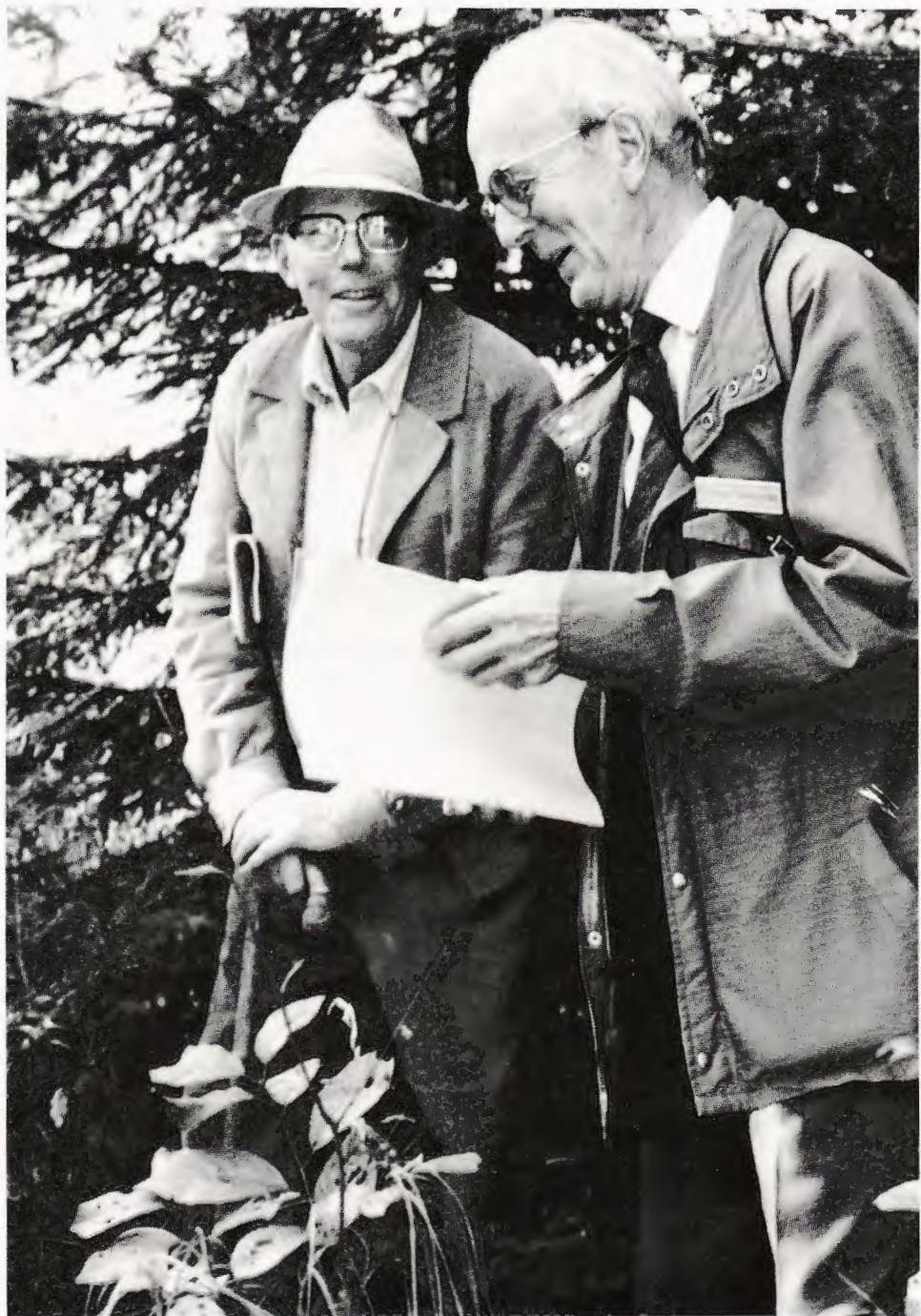
täriserades av mycket små och högt "upphissade" kronor och mer eller mindre utväxta vattskott. Frågan var nu vad som skulle göras för att få bästa möjliga fason på och ekonomi av beståndet. En tidvis ganska het diskussion följde där Lennart Nordström, Erik Tham, Erik Ståål och Gunnar Almgren var huvudagerande eller experter. Samtliga var överens om att snabba åtgärder var nödvändiga främst genom täta men försiktiga gallringar. Alla större granar borde tas bort. Underbeståndet skulle vara kvar som skydd mot vattskott men man skulle vara observant på granarna så att dessa inte tilläts nå upp i kronorna. Huvudstammar, i förband 15 m, möjligen 10—12 m, skulle utses och stamkvistas upp till 8 m. Därefter skulle årlig rensning av vattskott ske på huvudstammarna. Meningarna var dock delade beträffande stamkvistningen. Företrädarna för industrin var inte glada åt sådana stockar utan föredrog friska kvistar i stället. Erik Tham ville ej stamkvista grövre grenar än max 3—4 cm i diam och Erik Ståål menade att all stamkvistning av grövre stammar skulle vara avslutad innan 18 cm i brösthöjdsdiameter hade uppnåtts varefter endast rensning av vattskott skulle få utföras.

Strömsrum 2

Exkursionspunkt 2 (Strömsrum — Dal)

120-årigt planerat kulturbestånd på svag bonitet (grusås). Ålder: 120 år. Ståndsorindex: Ek 18. Virkesförråd: 150 m³ sk/ha. Stamantal: 360/ha. Medeldiam: 24 cm.

Friherre Christopher Rappe på Strömsrums gods i glatt samspråk med professor Lennart Nordström. — Foto Lars Dahlén.

Beståndet karaktäriserades av kortvuxen, delvis rätt grov ek, en del torra stammar samt inblandning av grov tall, som tycktes trivas. Ägaren ville avverka och ersätta med annat trädslag, lämpligen tall p g a att han ansåg att boniteten var för låg för ek men var förhindrad genom ädellövskogslagen som anger boniteten Ek 18 som nedre gräns för mark lämplig för ekproduktion. G. Almgren menade att Ek 18 som nedre gräns var diskutabel. Ur naturvårdssynpunkt förhöll det sig emellertid annorlunda, här menade de flesta att beståndet skulle bevaras (beståndet låg på en grusås som löpte längs en landsväg). Detta var också ägarens avsikt. Det första påståendet om avverkning var bara en provokation av ägaren för att få i gång debatten om ädellövskogslagen och den nya PBL (plan- och bygglagen) vilket han också lyckades bra med.

Efter diskussionen smakade det gott med kaffe och "fralla" i gröngräset särskilt för den som hade rest långt på dagen.

Strömsrum 3

Exkursionspunkt 3 (Strömsrum — Idhult) Föryngring under polsk ek, planterad 1784. Olika föryngringsstadier. Vi diskuterade dels en plantskogsdel, per ha omfattande 28 000 ekplantor och 2 000 gran- + övriga plantor, totalt 30 000 och dels en röjnings-skogsdel omfattande totalt 2 000 ekar per ha varav 850 huvudstammar och 1 200 stammar skadade genom betning.

Friherre Rappe berättade att området se'n långa tider kallats "Parken" p g a sina osedvanligt ståtliga och välväxta ekar men att beståndet spolierades av den tidiga höststormen 1969 då ekarna så att säga inte "hann reva seglen". (Löven hade ej fällt när stormen bröt ut.) Nu återstod enbart ensaka stammar och mindre grupper givande sentida besökare en vision om "Parkens" ursprungliga tillstånd och utseende. Ägaren visste inte hur "restbeståndet" skulle hanteras. Man vidmakthöll f n ett "upp-rätthållande försvar" och lät det stå kvar eftersom man inte hade hjärta att slutavverka

resterande stora ekar. Besked om skötselåt-gård efterlystes. E Stååls recept löd: Spara de allra finaste ekarna och lät dem stå kvar som minne och påminnelse om hur fina och stora ekar verkligen kan bli. Avverka resterande gamla ekar. Ställ bland ekunderväxten ut grupper med ca 30 plantor/grupp på ca 15 m avstånd. Behandla blivande tänkbara huvudstammar i dessa grupper med sekator och kvistsåg. Låt utfyllningsproduktionen mellan grupperna stå kvar.

Vi diskuterade också skötseln av ett röjningsbestånd av ek uppdraget efter stormen. Meningarna, om det redan nu var rätt att välja ut huvudstammar, var delade mellan "experterna". Man var dock eniga om att det var viktigt att underväxten var med från början. Lennart Nordström tryckte på vikten av att huvudstammarna eller blivande sådana hade en krona omfattande minst 50% av stamlängden. Annars blev det vatt-skottsbesvär.

Blomstermåla Fanér AB

Dag 2 Fredagen 13 september

Första delen av förmiddagen ägnades åt industribesök på Blomstermåla Fanér AB — Sveriges äldsta fanérföretag — ingående i Kärnundsgruppen. Efter en genomgång av VD Kjell Kärnund följde en gruppvis genomgång av industrin med en avslutande information kring de olika produkterna samt marknadsfrågor.

Blomstermålafabriken var specialiserad på knivskuren fanér av i huvudsak furu, ek och gabon men även teak, sapeli abachi, rosewood, gran, björk och ask. Ett dotterföretag — BF-Format — ingående i koncernen hade specialiserat sig på vidareförädling av den knivskurna fanéren. Genom sammanfogning (zigzaglimning, tejpnjning eller "kantkantlimning") och skärning kunde fanér levereras i såväl olika standard-mått som skraddarsydd mått. Tillverkningen omfattar fanér i olika tjocklekar upp till 5 mm. Totala årsproduktionen är 7—10 milj m² fanér. En m³ fanérvirke ger ca 800 m² inmätt fanér till ett pris varierande mel-

Idhultsekar planterade 1784. — Foto Lars Dahlén.

lan 3 och 10 kt/m². En stor del exporteras bl a till Öst- och Västtyskland.

Man hade även inom området en bandsågsavdelning där man fn legosågade "ekstrips" av ekkubb f v b till Kährs industrier i Nybro och tillverkning av ekparkett.

Företaget hade också i samarbete med bl a Sida byggt upp ett dotterföretag i Guinea-Bissau för tillverkning av fanér från där växande trädslag bl a rosewood. Inhemsk personal hade utbildats i Sverige.

Domänverket, Kalmar revir

På väg till Kährs industrier i Nybro gjorde bussen en "boghalt" på kronoparken Slättingebygd i Kalmar revir, där ett ekbestånd (huvudstammar: 80/ha, ålder 60 år, ståndsindex Ek 24, medelhöjd: 17,2 m, medeldiam: 21,8 cm) studerades och diskuterades. Beståndet hade uppkommit genom självföryngring. Gallring hade utförts 1980. Dessförinnan hade sporadiska ingrepp i samband med husbehovsvedhugg-

ning gjorts. "Experterna" konstaterade att beståndet inte hade skötts i tid men att det inte var "förlorat". Snabba åtgärder var dock av nöden. Ingvar Svensson uppehöll sig vid vikten av underväxt och menade att ek som underväxt till ek inte var särskilt bra bl a p g a risken för angrepp av ekvecklaren. Rönn var mycket bra däremot eftersom den är långlivad och ej växte upp i kronorna. Andra goda underväxtträdslag var vildapel, hassel och lind. Den slutliga rekommendationen blev: snabb utmärkning av huvudstammar (50 eller 80, olika bud!), stamkvistning av dessa och därefter ett antal gallringar, så skulle man ha tillräckligt grova dimensioner på huvudstammarna för slutavverkning efter ca 40 år d v s vid 100 års totalålder.

AB Gustaf Kähr

Besöket på AB Gustaf Kähr inleddes med bjudlunch på brukshotellet och genomgång av VD Ola Vilhelmsson och marknadschefen Åke Pettersson. Bl a nämndes att företaget bildades 1857 och inledde med tillverkning av spinnrockar. Numera var man Sveriges störste "förädlare" av ek till bl a möbler, dörrar, golv m m. Sedan 1979 hade man specialiserat sig på trägolv av olika träslag. Mest var det fråga om ek och *svensk ek*, nämligen 70—80%. Man beräknade att företaget förädlade ca 50—60% av landets totala ektimmerproduktion (f n uppgående till ca 100 000 m³).

Första exkursionspunkten bestod av praktiskt arbete nämligen virkesmätning av ett antal travar bestående av såväl ekkubb som ektimmer. Kubben som levereras i travat mått och i standardlängden 2,8 m ± 20 cm introducerades för 5—6 år sedan och har sedan dess ökat i volym. Kravet är att bitarna skall vara sågningsbara och min dim är 15 cm p b d v s ca 12—13 cm ub. Priset varierade f n mellan 215—330 kr/m³f beroende på antalet bitar/m³. Sortimentet och de klena min dimensionerna bidrar utan tvekan till att gallringarna i våra ekskogar nu åter kan bli lönsamma och därmed intensi-

fierade! Timret kan levereras i 1,80—3,20 m längder och klassas i A- B- eller C-kvalitet. För A-kvalitet betalas f n 730 kr/m³f. Medelåldern på det ekvirke som förbrukas i företaget är inte över 120 år. Man köper ekvirke från hela landet.

Därefter följde en genomgång av sågverket, där datorer styr sågarna med maximalt sågutbyte i råvaruämnen för vidare tillverkning av stav i standarddimensioner samt kvistrent virke för lister m m. Idag sågar man 200 m³ to/skift och utbytesprocenten är 60. Bark, bakar och avfall sönderdelas och säljs dels till Södra Energi och används dels i egen bränslebriketttillverkning.

Slutligen gick vi igenom produktionsavdelningen där vi fick se hur Kährs lamellgolvbrädor tillverkades. Trots att mekaniseringen och automationen utnyttjas så långt möjligt kan de ännu inte ersätta människan. Avdelningen sysselsatte 200 personer i tvåskift med sortering, klassning, spackling, lackning, avsyning m m. Förutom golvbrädor (standardmått 2.423 m lång 200 mm bredd och tjocklek 10, 15 eller 22 mm) i svensk ek och furu såg vi även bräder tillverkade av ungersk ek, diverse västafrikanska exotiska träslag m m.

Avslutning

1985 års exkursion — den hitintills största i Ekfrämjandets historia — avslutades i skön sensommarvärme på industriplanen utanför AB Gustaf Kähr. Huvudarrangören skogsvårdsstyrelsen i Kalmar län avtackades å det hjärtligaste och samtliga var överens om att alla praktiska arrangemang fungerat perfekt, att "mixen" av exkursionsobjekten och exkursionspunkterna varit mycket välkomponerad och lärorik samt till slut och icke minst viktigt, att den lekamliga spisen varit god och närande samt generöst tilltagen.

Bengt Stenerås
Sekreterare